

ACC. N:R.

M. 6858 : 1.

Landskap:

Skåne

Härad:

Luggude

Socken:

Wäsby

Uppteckningsår: 1940

Upptecknat av:

Ernil Jönsson

Adress:

Hornborg

Berättat av:

Jenssamy

Född år

1861 i Wäsby kyrkoby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör

Tobaken, och dess användning.

L. U. F. 27

Hur tobaksodling och plantering gick till för 100 år sen
vet jag ej således ej höra, genom gamla böcker, och pjäls
eller muntligt, har jag ej der någon reda eller känne-
dom. 8) Har bereddets Tobaken; I våra trakter der som
i äldre tider icke odlades tobak, bereddets icke tobak, utan
den tobak som der förkom, var gärdig gjord på antingen fa-
beriker eller i odlarnes hem på andra orter. 9) Den allra
äldsta tobaksfabrik vi kände till, var F. H. Kockums i
Malmö, samt Ystads tobaksfabrik. Arkivet önskar fir-
ma stämpel eller bild, om en beklagligt nog, så många
ja, hundratals tobaks-karduser, av den sorten, jag ägt,
så kan intet sådant kardus-papper anskaffas. 10)

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De olika sorter tobak voro: Spunnen, för tuggning, Karsad tobak, fint skuren liksom hackelse, avsedt endast för rökning samt Malen eller riven tobak, för smusning. Det var vanligt med alla sorterna alltigenom. 11. Den spurna tobaken virades i små rullar, koktes i en slags tobaks-sås med syr-
up eller socker, och kallades "Pulttobak". Den kunde endast användas till tuggning, men somliga mycket sparsamma personer kunde torka bussarna, efter tuggning och deref-
ter begagna för rökning i pipa. Karsader var en del av den spurna, karsade tobaken, som innehöll några av de finaste bladstjälkarna, som ända voro för grova att tugga och kunde användas till rökning. De ännu grovare bladstjälkarna blöts malda till smus. 12. Hur den karsade, spurna, tobaken behandlades, eller hur den

ACC. N:R.

M 6858:3

3.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

smaksattes är eller var oss förbrukare okänt. Pack-
ningen var i fyrkantiga karduser om $\frac{1}{2}$ skälpund = 50 ort
(ett kilo = 235 ort.) med lack sammanslutna, hårdt pack-
ade. På kardusens ena sida var avbildad en neger, som
stod på en ändasatt tunna, hållande ett par knäpipor i
händerna och midt emot en stor tobaksplanter. Övan om
stod: "Ärligt och godt." På kardusens motsatta sida var
en liten rektangel med: "F. H. Fockums tobaksfabrik Malmö.
13." Den allra sämste tobaken, grovaste stjälkar och
smulor, användes till snus, och blandades uppför även med
andra ämnen. Men snusarna förhöjde ofta lukten på snu-
set med väl luktande tillsatser, eller inlägg i snusdosan.
Handlarna hade en slags börsalg att sälja, som kal-
lades "snuslösa", även fuktades snuset med pepparmynta

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 6858:4

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4.
Oja. Snuset packade var och en, som han inköpt ett mindre parti, i en flaska, men köptes "en kutting" snus, så fick man en liten trä-tunna fylld ifrån fabriken, troligen om från skåpunds vikt. Det påstås att aldrig gamla gulebar brukats gå omkring och smala tobak till snus, med en liten grann som de brukat med sig. Hur det behandlades vid fabriken kände ju ej allmänheten till, men genom att ha kuttingen i fuktig massa i källaren förvarades det snut torra. 14. I min Fars barndom 1846 berättade han, att på dans i hans hem, hade han förundrat sig över, att de dansande karlarne kunde hålla elden på pinnar de hade i snunnen när de dansade, att inte de släcktes. Således var det redan då vanligt bland allmogem att röka cigarer. Cigarretter funnos nog redan 1865, ty jag minns att studenter
Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

1870 hade en slags liten maskin, och likaså de kringströ-
vand judarne, med vilken de själva rullade sina cigar-
retter. Deromt såg jag aldrig cigaretter till salu, var-
ken i butiker eller på hotell förr än ett stycke in på detta
århundradet. 1910. Men sen har det också tilltagit i bruk och
hört. Cigarer tillverkades icke i Väsby eller angränsande
socknar, förr än en cigarfabrik uppsattes i Långaröd vid
Höganäs 1892. De cigarer som en resande kunde köpa i Små-
land, & för 25 öre, var ju ej något oräddigt, i fall man vet, att
sådana cigarer såldes för en krona för hundra styck-
en. Det gick handlande som hade sådana "hemma-gjorda"
cigarer som de inlagt i gamla cigarlådor från fabrikerna.
Sådana cigarer som köptes i butiker, birstugor och på
gäst-givaregårdar, kallades också för "sex-styvers-cigara".

Skriv endast på denna sida

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Men då vinstade handlaren de två ören pr styck. Vi kallade även sådana cigarer för "Amelörs cigarer", eller "Gröna nöden". En gammal gubbe kom en kväll, med en säck cigarläder 1882 till mig och ville sälja cigarer. Jag köpte en låda granna cigarer för 1,75 kronor och så skulle han ha logi. Men han hade sex eller sju lådor kvar, som sålde han, om jag köpte dem alla, för 1,50 kronor styck. Men jag ville ej. Då skulle han med tåg till klockan fem om morgonen efter och som det var långt till stationen, så skulle jag kalla på honom klockan fyra om morgonen. Men klockan ett slog han i dörren och trodde att jag glömt de kalla och att han sovit över sig. Jag sade honom att klockan var endast ett på natten. Han lade sig åter, men plötsligt kl. 3 blev han åter säker på att han kom.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6858:7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

för sent till tåget, och klädde sig, ville ej vänta på kaffe, utan tog sin säck och for av med sina cigarer. Jag hade ej gått ut att sova för han ville att dörren emellan mitt sovrum och hans skulle stå öppen. Han talade om att den som älskade Gud behövde ej frukta, men jag förmådde att hans Gudsfruktan var tillgjordhet, men lät om ingenting. Nästa om eftermiddagen samma dag, kom jag bort i Gössarps by och där berättade pojkarne, att det nyss varit en gubbe och sålt cigarer för 1,50 kr. lådan om 100 stycken. Således skulle han ej till stationen. Jag minns när jag var 6 år gick en man som kallades "Matter", på auktioner och sålde cigarer, sex styver, och hade lådan under armen och svavelstickor en lundt i lådan. Han tjänade två riksdaler på var låda, sådes det. Sex styver var lika med 3 öre.

Skriv endast på denna sida!

På exercisplatsen Ljungby hed kunde vi köpa cigarer för 1 krona och femti öre och även för en kr. för 100 stycken. Men de voro sådana, att tändstickan knappt hunnit släckas förr än elden var i munnen. Detta vor de hemmagorda cigarerna, men sen kom der ju också fabriks-cigarer för sex styver styckat och voro fastare virade, något bättre, men av den sortliga i motsats till de löse virade, så fasta, att ingen luft och rök kunde med all magt sugas igenom dem. Sådana cigarer kallades på skämt för "håls-käfte (käfte) cigarer." [5] Vilka typer av pipor en rökare från den gamla tiden känner till, kan ju endast besvaras först med: "Alla." Skall man så räkna upp dem i fasoner na, till eftervärlden i fall anmärkning bli förstörda så borde de väl ännu ritas upp (piporna). Typerna voro: pipor med holk och långt sugskäft, och pipor utan holk. Dessa voro korta i sugskäftet. Materialet varierar på alla vis.

ACC. N:R.

M. 6858:9

9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Allting kunde visst göras pipor av: Trä, horn, porslin, smetter, ben, lera, krita, bernsten, silke. Piporna tillverkades i städerna troligen, ty jag såg pipor i butiker över allt som vet ju ej var de tillverkades. Det enda tillfälligt handtverksmässiga i den vägen, var när en skomakare gjorde en slags pipa som kallades "lärhasapipe", av läder helt och hållet, och en snickare svarvade en lång träpipa i vilken sattes skaft. Det fanns ju pipor, dyrbara eller billiga, allt efter det material och det arbete som på dem nedlagts. Vissa bönder kunde ha dyrbara "spjörkorns" pipor (bernstens) silverbeslagna, med konstsvarna hornmonstyre, silkevivad och silke-lofsar på slangen, och fördral, allt till pris av 75 a 100 kronor. Sen kunde man få köpa en engelsk kuitpipa för 2 öre, och till och med fanns träpipor för femöre.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Ynglingarne började ju i smyg röka redan när de gick i skolan, fast än strängt straff var utlovat. Men när skoltiden i 14 året lände de sig att röka, med husets pipför-
råd, och vid 18 a 20 års ålder köpte sig själva pipor. Jag minns att
jag ville omgåfvafton promt ha en pipa att röka, ändå jag en-
last var fem år gammal. Drängarne förlejade mig, men
jag tiggde på, till sist sade Bar: "Låt honom få på-
tända en pipa så han tiger". Drängen tände på pipan,
och jag drog bara några bloss och tyckte det var här-
ligt. Men plötsligt blev jag "yr" i huvudet och över-
gilla av kräkningar. Efter kräkningarna måste jag
ligga i kakelugns-bänken, och kunde varken äta.

ACC. N:R.

M. 6858: 11.

11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

lutjisk eller julagröten och var sjuk ett långt stycke
på juldagen. Men från den dagen åktade jag mig för att
röka tobak, ända till jag blev 14 a 15 år, då jag försökte
litet utan att få ont derav. Vid 20 år gick jag och mi-
na jämnåriga ofta med långpipa igenom byn, rökande,
men vanligast med kort pipa, så kallad "knugga". Bland
oss infödde förmans aldrig någon gränna som rökte pipa,
men fina fruar vände sig vid att röka cigar. Vorelän-
ninga fruntimmer och Egenare såg jag röka korta pipor.
Hur sågo pipor ut? möjligen blir ritningar, men hur pipor
tändes, ja om man endast räknar med tiden 1850-1900, så
gick det mycket lätt, medels svavel fosfor-tändstickor. Men
dess förmän från början av 1800 eller 1700 talets sista årtionde
tändes pipan med splittade furustickor, eller stichor av

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6858:12

12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

annat trä, doppat i smält snavel, en fot långa, som hölls
i kakelugns fyren, eller trandelampans låga. Det var my-
cket vanligt att bjuda främmande på att röka långpipor
"Du ska få röka lång pipa och tala karla-ord", brukade
sägas. I de flesta böndernas hem fanns åtminstone en
eller två långpipor och några kortare, men hos de fle-
ste s. k. finare folk: präster, klockare, skol-lärare, läns-
män m. fl. fanns vanligen halva dussinät långpipor, men
deremot inga korta pipor. Hos bönder, torpare, och husägare
fanns alltid åtminstone en eller ett par snuggor. 16. Det
vanligaste sättet att fönvara röktobak var i en fin tobaks-
schaktull av polerad trä, med tätt slutande lock och ibland
med en låda nederst i den vanligen kubiska modellen.
I denna låda förvarades en bundt tändstickor. Men

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 6858 : 13.

13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

före 1856 då ej fosfortändstickor fanns, behöfves ej sådan
låda, ty att tända pipa med flinta och fnöske, var allt
för besvärligt, utan då tog man en aspesticka och tände
i elden i kakelugnen eller lampan och derpå pipan, varefter
stickan släcktes och kunde åter begagnas att tända om så på-
podrades. Dersför, sådana schatull, der låda fins, äro från
ynigre datum, när fosfortändstickorna kom i bruk. Här
kunde man köpa Höganäs Stenholsholms tobaks-schatull,
av Lerkärls-fabriken. En cylindrisk, med ornament för-
försedd, schatull med Bellmanshuvid. En sådan kunde
på beställning fås med namn och årtal. Min Far beställ-
de en och fick sina initialer J. M. J. samt årtalet 1862.
Schatullet finnes ännu kvar här. Vågra hade tobakspung
dels sydd av får-skin och ofta av skinn av baggens pung.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6858 : 14

14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Man tuggtobak och snus brukades att ha i dosor, antingen av horn eller näver. Tillmånhet var röktobaksharduserna så hårdt pressade vid fabriken, så att de liknade fasta briketter. Dessa hölls sig lagom fuktiga i årtal. Man brukade därför ej krassa lös, av denna brikett, allt på en gång och lägga i tobaks-schatullet, utan låta vara resten i hardus-papret, som ändå ställes i schatullet. Många togs loss ur hardusen efter behov och läppte hardusen igen och satte den hän var som helst, och de som inte hade tobaks-krus eller schatull, begagnade sålunda själva hardusen i stället för samma ändamål. Man var ju angelägen om att röktobaksen var torr, därför var det riskabelt att fukta den. Man snus och tuggtobak hölls lagom fuktig genom att lägga den i oglaserade

ACC. N:R.

M. 6858: 15.

15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

larkhärl omkring vilka lades vät snosa opp till dem.
Tiden före 1858 skuss eller karrade rökare och tugga-
re själva tobaksbladen, som köptes på onarknad, en
tobaks-rek" i sänder. Men snus hörde jag aldrig att
någon själva tillredde. Bruket att snusa var också
ytterst sällsynt i Väsby och angränsande socknar. Vid
karrning av tobak till rökning, lades en del av tobaks-
reken, några blader på en bräda, och med en vass kniv,
skars tvärs över bladen, ganska kort hackelse, som då la-
des i schatullet och om det var lagom torrt, var strax
färdigt till rökning. Till tuggning togs endast ett eller
ett par tobaksblad, som snoddes med händerna och lades
dubbel på midten och virades om vart annat liksom
man snor ett snöre och lägger det ihop på midten.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6858 : 16

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

16.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Då blev derav en "tobaksfläta" av denna skars med
fick-kniven en bit, passande att lägga i en dosa eller
och endast väst-fickan. Då man ville ha en buss,
tog man upp ur väst-fickan, antingen dosan, eller bara
flätan, och bet eller skar med fäll-kniven en lurs to-
bak efter behag. Piprensare vor mestadels att bra-
styft råg-strå, att draga genom skafvet på långpipor,
och finare gräs-strå, eller en liten järntråd genom
ornamstycket. Senare, på 1880-talet gjorde luffare, pipren-
sare av svinborst eller tagel, inknodd i mellan stål-
tråd, små pip-rensare liksom lampstokare. Vid
snusandet drog man ju in snuset genom näsan,
medelst att ur dosan taga med tummen och pek-
fingret ett litet quantum snus och hålla det till näsan

Skriv endast på denna sida!

med dessa fingrar. En sådan liten mängd kallades
en "pris". På samma sätt togo de snus, när de skulle
lägga det i munnen, men då kallades en sådan liten
quantitet snus, för en "läppst". Men i vanligaste fall var
en "läppst", större mängd snus, än en "pris". Jag hörde eller
såg aldrig någon som lade snus i munnen förr än 1875.
och då var det halländska arbetare, som införde den o-
sedan till Skånes nordvästra del, och dröjde det ännu
länge innan folk i Väsby, av de införde befallade sig
med ofoghet att tugga snus. Den folk-klass, som i syn-
nerhet tuggade snus, var murare- och skomakarege-
sällar. Men mer och mer grep bruket omkring sig,
så att endast bönderna voro de, som icke tuggade snus.
Fruentimmer som begagnade snus i rökan, var just ingen
sällsynthet, men högst sällan förekom, att fruentimmer
tuggade snus, men att röka, ävensom fruentimmer som
tuggade rulltobak förekom någon gång. De kvinnor som

ACC. N:R.

M 6858:18.

18.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

snusade, begagnade ju alltid, vid alla tillfällen dag-
ligen snuset, liksom männen, snusarne alltid vid alla
tillfällen snusade. Ex. Min Gudmor snusade, och när hon
skulle gå till Nattwarden, hade hon gömt inne sin silver-
snusdosa i kläderna, så att inte hon skulle kunna emta den
från så länge hon var i kyrkan. Samma dag kom hon
i värt hem och onäste då klä av sig ovankylarne innan
hon kunde få från sin kära snusdosa. Således om hon inte
skolat begå Nattwarden, hade hon nog snusat under predikan,
som vanligt vid alla andra tillfällen. 18/ Huru snuset
förvarades i hemmen är ej angifvet att berätta om, ty i den
dessa gamle levde, köptes aldrig hem några större förlag.
Snus fanns i varje krämors bod, och många snusare köpte
endast för veckan och somliga endast för dagen. Men krä-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6858:19

19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

snaren höll snuset fuktigt tillräckligt och i hemmen
att göra som i Gränsås. En Isletet av förra seklet kom
jag hit i Horns by, och nästa by Ryd by. Dess leda omkring
i hushåll, och minsten av nämnar i vart hushåll, tuggade
snus. Nästan alla köpte endast en dosa snus om dagen,
ty de hade räknat ut att då bleve det billigare, annars om
de köpte mer än för dagen kunde de återhålla sig själ-
va, utan tuggade mer. På anina ägor bodde en gammal
kärning som handlade med snus och sill. Hon hette Marta
Plina och hade vikt lod av de allra äldsta sorten med
koniska messing-tingar som passade in i varandra
liksom ringarne på spiselskivan i köket. Namnet
"nat-snus" är något tidnings-bygdeskivare-uppfin-
ning, som man aldrig hörde omnämnas före detta århundrade.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 6858:20

20.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det ansågs egentligen skamligt att lägga snus i munnen, varföre aldrig begärdes få köpa eller talas om "snatsnus", eller snus avsett att läggas i munnen. Snusdosor utom för aringar. De tillverkades till större delen av snusarna själva av som förut sagts, horn eller lejörke-näver. Men snart utvecklade sig en handel med snusdosor av varjehanda material, så att i städerna och även i butiker såldes dosor av papp med kungens bild, eller med spegelglas i locket, eller silverdosor med namn och årtal och dylika av messing, tenn eller horn. Även dosor med inlagd sköld-padd, elfenben och snäckor. En sorts snäckor med silver lock voro mycket dyra. 19. Tobaksrökerna hängde i sparrverket på loftet i boningshuset och någon karrning av tuggtobaken

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R.

M. 6858:21

21.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

förkom icke förr än man skulle göra en ny tobaksflä-
ta till tuggning. Då tog man ett eller två blad och vred
eller snodde, samt lade snoden dubbel och virade om tills
det blev en sammanhängande fläta. Av denna skar man
lägg-kniven, en bit i snoden, som passade att ligga i tobaks-
dosan eller i västfickan. Ville man så ha en buss, så
rätades ut snoringen så mycket, att man med fick-kniv-
en skar, eller och med tändarna arbet passligt stor buss.
Skulle bladen ha torkat, så att de ej kunde snodas, utan att
gå sönder, så måste de stänkas med vatten och hängas
att slöjra på varmt ställe, en kort stund, tills de blivit sega.
Sådana flätor gjordes på fabriken, men i korta "rullar", som
packades i trä-lådor och överhålldes med söt lakrits-sås.
En sådan "rulle" passade att ha i dosan eller västfickan

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det förekom många olika namn på rulltobaken, tugg-
tobaken. "Nigerhead", "Lady-twoist", "Jushtilling", 20. Före
1850 var rökning av tobak, mycket oöfstyrlig, enligt vad
anmärkades, men deromot tuggning av tobak mera i bruk,
och tilltog ända fram på 70 och 80 talen då rökning bleo
överhand-tagande mer och mer. Det fanns personer som
kunde tugga, röka och snusa på samma gång. Tyngs-
het om dessa tobaksorter bjöds för intet t. ex. på gille.
Som förut sagts, brukade murare och skomakaregesäller
vanligast tugga snus. Bönderna tuggade buss, eller
rökade, och många av dem både rökade och snusade.
Men de som tuggade snus, brukade icke svälja smuset,
varför det alls inte bör kallas för "mat", utan de som
brukade lägga snus i munnen, måste först taga ut

ACC. N:R.

M 6858:93.

23.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

snuset ur smannen innan de skulle äta. Men icke
alla togo det ut när de skulle dricka. Vågra begagnade
också tobaken till att bota åtskilliga åkommor. Som
t. ex. tandvärk. botades ofta med en tobaks-buss, eller en
"läpps" snus på tanden, av dem som annars ej brukade to-
bak eller snus. Andra kom underfund med att de
blevo så klarsynta när de begagnade snus. Somliga
lade snus på sår och trodde att det läkte. Det nytti-
gaste, jag funnit snus begagnas till, var, när man en
varon som nardag sitter och hör på en prest i kyrkan,
till dess sönnen vill nästan med våld taga överhanden
att då göra tempo emot någon som har snus och få
sig några korn, att dels luga några i näsan och dels
lägga litet i förlag på lämn. berädan. Jag som annars ej smuser

ACC. N:R.

M. 6858:24.

24

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

blir vaken och uppmärksam genom en pris snus fort-
än jag ej behöver rusa deras. 2/1. De större tobaks-
affärerna sålde ju tobaken till fabrikerne. Enligt
uppgift i en gammal statistik fanns i Sverige 1860 icke
mindre än 103 tobaksfabriker och tillverkades 20 milli-
oner skålpund rök- och rulltobak, 8 tusen skålpund snus,
och 437 tusen skålpund cigarrer. Men icke desto mindre
fanns tobaksneker att få köpa på marknaderna före 1850.
Derför köptes alltid tobak i alla butiker, och plan-
törerna sålde då alltid till någon fabrik. På sam-
ma tid som förut nämnts, gjorde plantörerna (odlarne)
själva rulla cigarrer och bringförde. Det var nog inga
bestämda tobaksmarknader, men de som for omkring
med tobak fingo antagligen mer för sina varor, än

ACC. N:R.

M. 6858: 95

25

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

på fabriken, därför kommo de. 22. Det förekom in-
gen tobaksodling i Väsby eller angränsande socknar.
23. Jag hörde aldrig att undantagsfolk skulle ha tobaks-
land, och så ett tecken på, att ingen tobaksodling lemkade
förelkomma. 24. Förutom vad i frågan 20 är sagt, ansåg
tobaksrökning som medel mot krollekplågor och tobaks-
blad på sår troddes vara bra. Men till kreatur brukades
avkok på tobak, vilken sort som helst, som medel att fördjura
ohyra på fjälskreatur. Annars vet jag ej om tobak gavs till
kreatur som botemedel mot invärtes sjukdomar. 25. Vilken
orsaken avskenad av tobak, under förra världskriget ästad-
kom, torde väl vara allom bekant. Sådana menniskor
som äro hemfallna under lasten och derjämte alltid genom
sin sammanhållning kunnat få sin vilja till lag, menligen

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6858:26

26.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

arbetarna vid flera fabriker och sågverk, levere så rasande att de strejkade helt och hållet från allt arbete, tills arbetsgivaren skaffade dem snus. Jag vet just inte vad de trodde sig få för sjukdomar, men tror nog, att ingen hade dött av snus och tobaks-bristen. Et. jag som varit den starkaste rökare, har ibland hållit upp dem med i årtal, utan olägenhet och sedermera tilltagit med rökning igen, men oregelbundet, utan att ena eller andra ombyte inverkar. Och nu kan jag knappast röka tobak, av äldre doms ~~saghet~~ 26. De rökurrogat som i äldre tider användes begagnades ej att rökas i pipor, utan kastades på den upphettade kakelugnen, eller också tändes med en tändsticka på en liten nyppa "pott-puri", som lagts på ugnen, eller den öppna spisen. Dessa rökmedel voro: Lavenllknopp, blomster, hand,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6858: 27.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

rosenblad. Bladen torkades och lades in i stenkärl, att förvaras för vintern. Men att röka i stället för tobak i pipor, begagnades hörsbärsblad, hästhov, libesticka, hagtom. Ett medel som fruntimren tillgreps i brist på annat, var att tända eld på en emeruska, som de häfta, eller också rökade de med kaffebränningen, genom att gå igenom rummen med den rykande kaffebrännaren. Men surrogat för tuggtobak och snus vet jag ej mer än att några i dyrtiden snusade fint pulveriserad kryddpeppar.

27. Någon som begagnade tobak, brukade säga till dem som icke begagnade tobak: "Tobak är det enda man kan ha i fred för svin". Andra som var i fråga om tobak "absolutister" (icke begagnare) påstod att den som rökare, han luktar som ett svin, den som snusar, ser

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6858 : 28.

28.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

ut som ett svin och den som tuggar tobak och snus,
han är ett svin. 28. Snus-näsdukar tillverkades
i hemmen och spelade just ej någon roll vid födels-
dagar eller andra högtidliga tillfällen. Men sä-
kert är att de som snusade ville helst ha näsda-
kar som varse kulörta, vanligen blårutiga och
större än de vite näsdukar som annars använ-
des vid högtidliga tillfällen. 29. Visserligen har det hänt,
att varning för tobaksförsäljning till minder-åriga, varit i tidning-
arne infört, men naturligtvis utan synnerlig verkan,
ty, tvärstom, har tobaksbruket mer och mer tillta-
git. Nest har det grimmiga löftet tillväxt i bruket att
röka tobak. Jag såg, 1938 huru en lantbrukare gick och plöjde,
samt hade en stor cigarr i munnen. Något som förbär som ansetts
för överhört slavo och slöveri.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fig. 1 å nästa sida ska föreställa etiketten på de gamla tobaks-karduserna av den sorts rök-tobak som allmänt begagnades i Wäxby och angärande socknar. Den hette "Ärligt och godt", och gjord också skäl för sammet i en lång följd av år, från 1850 till 1880, då den efter hand blandades upp med även andra värtblad. Etiketten var kulört, med halva jordkilotet rött och halva svart. Pojken på tunnans svart, men bladen på tobaksplantan bruna och röda, samt kransen även brunn-röda blad. Uftadefabrikens etiketter voro lika stämplade som fig. 1. men icke kulörta, utan endast svarta linier och jordkilotet försedt med meridianer och föreställande kartor. Karduser från bägge fabriker-na funnas i 1/2 och hel-skålpund. Fig. 2. begagnades icke mycket.

Skriv endast på denna sida!

Fig. 1.

Fig. 2.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Ly denna "Svart ankar" var mycket starkare, liksom också Ystad's "Ärligt och godt", varföre dessa båda sorter ej begagnades av allmogén. Malmö "Ärligt och godt" kostade 16 skilling ($\frac{1}{3}$ riksdaler) för $\frac{1}{2}$ skålpunds kardusar, och "Svart ankar" kostade 8 skilling för $\frac{1}{4}$ skålpunds kardusar. Jag såg heller aldrig att det fanns större än $\frac{1}{4}$ skålpunds kardusar av den senare.

Fig. 3. Olika slag av rökpipor. De med de tjockaste huvuden äro "sjöskums-pipor" (Bernstens-huvud). Fig. 4. Föreställer en hörnhylla med för ändamålet av pipphylla inrättad, att ställa långpiporna å samma. Presbena och skollärare hade sådana, med färdigstoppade pipor att ta till en och en efter behov och ställa dit de uttrökte tills raden gälls igenom, då ryg

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

rensning och stoppning snäste företogs, varefter
de färdigstoppade piporna uppställdes på sina platser
å hörnhyllan. Även i en och annan bondgård fanns
topks, eller "piphyll", som äro inte lika snånga pipor av
samma slag, så lades de korta piporna även dit.

Fig. 5. Föreställer en näver-snusdosa i naturlig storlek
av björk-näver (barken yttest på björk, den vita tunna,
kallades för näver, den grövre barken dugde inte att göra så-
dana dosor utav.) De runda ringarne på sidan äro pry-
nader och rödt färgat näver syns igenom hålen eller ring-
arne. En liten läderstropp till handtag i locket, är
dragen igenom detta. Fig. 6 är snäcka med silverbeslag,
sådan som ofta förekom, till snusdosa. Fig. 7 föreställer
vanlig horn-dosa, pressad i ett stycke. Ärens gevindrora är

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

horn. Fig. 8 föreställer också en snusdosa i naturlig storlek, av snahogny trä. En sådan snusdosa begagnade kommunalordföranden i Väskby församling. Han hette Lars Nilsson (på Lerberget, der han varit skollärare, sedermera på Vilan i Tegelby). Han ställde sin snusdosa med öppet lock, på bordet i sockenstugan, och vem som ville, var välkommen och ta en pris. Han kastade en stor blårutig näsduk bredvid sig på bordet, men hade ej tid att använda den, utan tog sig med handen om näsan och torkade i sitt svarta hår, så att det rann snus-snör, ner på rock-bragen. Men församlingen fick dyrt betala snuset, ty L. Nilsson på Vilan förskingrade kommunalkassan så att efter hans död måste bäras upp kommunalkatt ytterligare 10 tusen kr. 1879.

Skriv endast på denna sida!

M. 6858:34
Fig. 6.

34.

Fig. 5

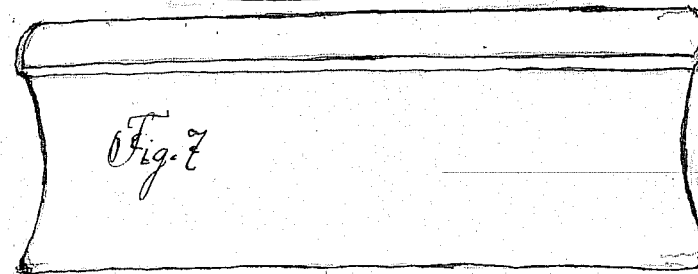
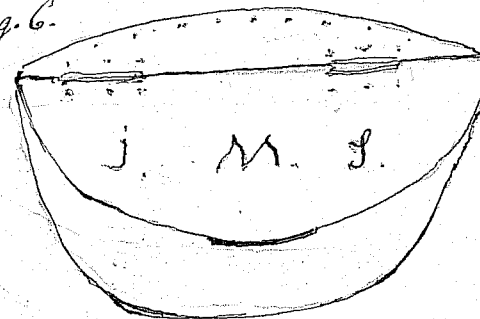
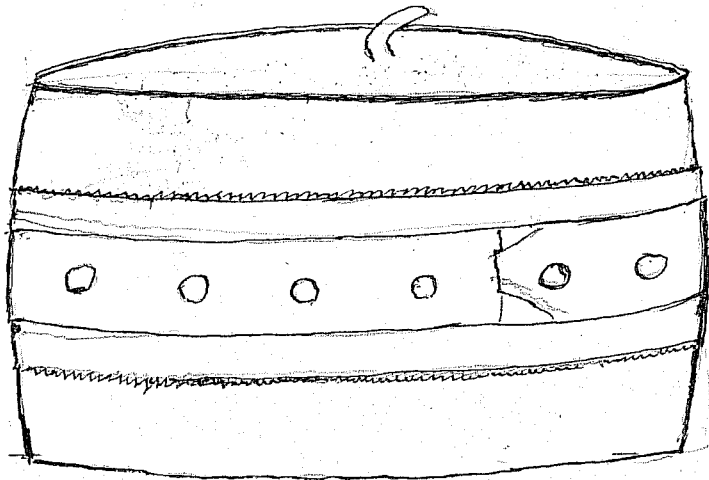
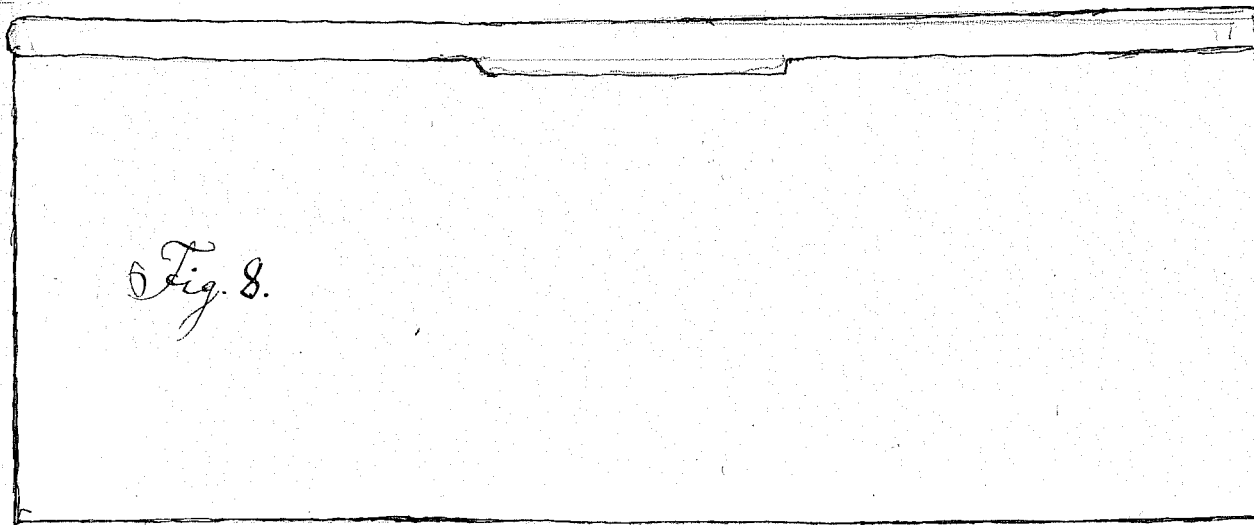

Fig. 8.

N. 6858:35

35.

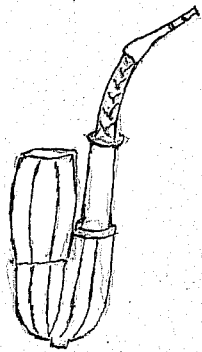
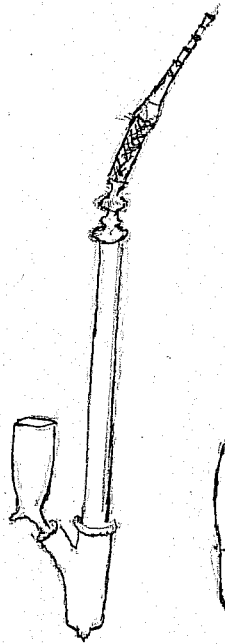

fig. 3

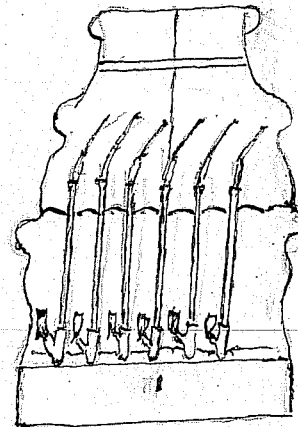
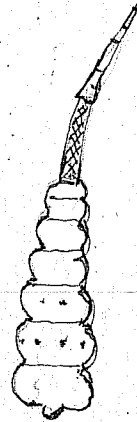
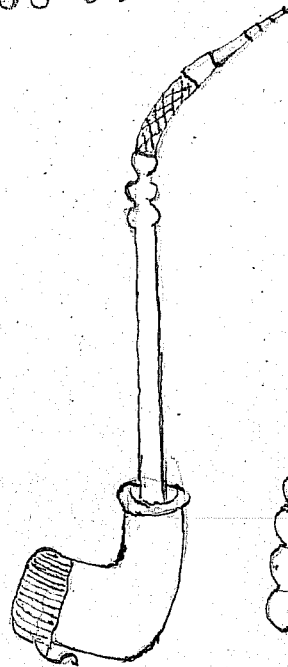
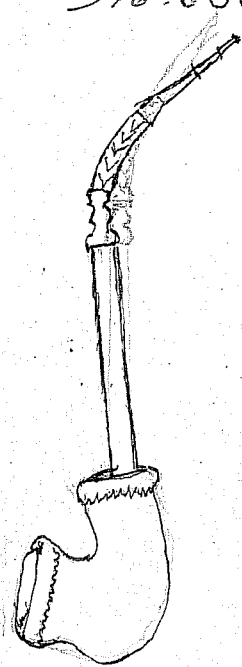

fig. 4.

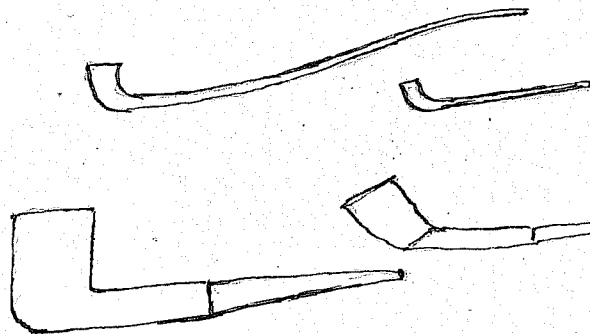
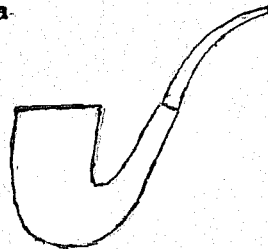
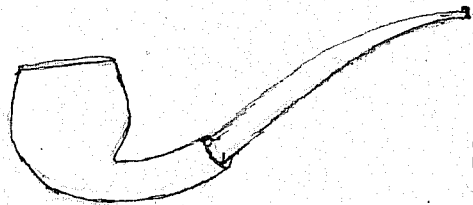

fig. 5